

scripsit, tunc omni habebuntur stabiles firmatae, quando infra sex menses, et ille qui in eadem scriptura ad vicem morientis subscriptor accessit, et reliqui testes, qui ab eo rogati sunt, coram iudice conditionibus factis iuraverint, quod in eadem scriptura a se subscripta nulla sit fraus impressa, sed secundum voluntatem ipsius conditoris habeatur conscripta, et quod ab eo qui eam condere voluit rogati extitissent, ut in eadem scriptura subscriptores accederent, et ad vicem conditoris eam legitime robarent. Illa vero voluntas defuncti, quæ iuxta quarti ordinis modum verbis tantummodo coram probatione promulgata patuerit, quæ instantे quocumque periculo¹ conscribi nequiverit, et tamen ab eo qui moritur² iussa fuerit alligari, tunc robur plenissimum obtinebit, si testes ipsi, qui hoc audierint, et rogati a conditore extiterint, infra sex mensium spatum, hoc quod iniunctum habuerint, sua coram iudice iuratione confirmant³, eiusdemque iuramenti conditionem tam sua, quam testium manu corroborent. Dumque hæc res plenum venerit in effectum, pro instantia sui laboris idem testis ex defuncti bonis tricesimæ pretium portionis prosequatur⁴, in solis tantummodo numis, chartarum instrumentis, et librorum voluminibus sequestratis, quæ pertinebunt ad hæredes integratæ successionis. Qui testes infra sex menses procurent illi denuntiare, in cuius nomine per talem ordinacionem res translatæ dinoiscitur extitisse. Quod si omne legis huius decretum testes illi quibus commissum est infra constitutum tempus distulerint adimplere, noverint se falsarium⁵ damno multari. Excepto si se aliorum fraude vel calliditate, seu etiam regia iussione⁶, qua id infra sex menses explere nequiverint, impeditos se esse probaverint.

XII. Flavius Cintasvintus Rex⁸.

Qualiter firmentur voluntates eorum, qui in itinere moriuntur.

In itinere pergens, aut in expeditione publica moriens, si ingenuos secum non habuerit⁹, voluntatem suam propria manu conscribat. Quod si litteras nescierit, aut præ langore scribere non valuerit, eamdem voluntatem servis insinuet, quorum fidem episcopus atque iudex probare debent. Et si nullatenus antea fraudulentem fuisse pa-

¹ Card. añade: vel forsitan cuiusque impedimenti actione.

² Card. qui moritur est, iussa fuit alligari.

³ Card. confirmaverint... corroboraverint.

⁴ Emilian. consequatur.

⁵ Legion. y Lind. falsorum.

⁶ Emilian. et.

⁷ Card. añade: aut difficultate vendicatoris præsentia, qua &c.

⁸ Legion. añade: Antiqua.

⁹ Emilian. Card. y Legion. non habeat.

¹⁰ Toled. got. sin autor ni nota. Legion. añade: Antiqua.

tuerint, quod sub iuramenti taxatione protulerint, conscribatur, et sacerdotis atque iudicis subscriptione firmetur; ac postmodum auctoritate regia roboratum, firmum quod decreverit, habeatur.

XIII. Flavius Cintasvintus Rex¹⁰.

Vt defuncti voluntas ante sex menses coram sacerdote, vel testibus publicetur.

Scripta voluntas defuncti ante sex menses coram quilibet sacerdote vel testibus publicetur. Et si quis eamdem qualibet fraude suppresserit, tantum illis, in quibus testatus est¹¹, de proprio cogatur exsolvare, quantum per eiusdem scripturæ seriem conquerere potuerant, vel habere.

XIV. Flavius Cintasvintus Rex¹².

De contropatione¹³ manuum, si scriptura vertatur in dubium.

Omnis scripturæ, quarum et auctor et testis defunctus est, in quibus tamen subscriptio vel signum conditoris, atque testium firmitas reperitur, dum in audiencem prolata constiterint, ex aliis chartarum signis vel subscriptionibus contropentur, sufficiatque ad firmitatem, vel veritatis huius indaginem agnoscendam, trium aut quatuor scripturarum similis, et evidens prolata subscriptio. Quod si talibus scripturis legum temporis non occurrerint¹⁴, pro certo decernitur, quia valere non poterunt.

XV. Flavius Recesvintus Rex¹⁵.

De holographis scripturis.

Quia interdum necessitas ita sæpe concurrit, ut solemnitatis legum libere compleri non possit, ideo ubi qualitas locorum ita constiterit, ut non inventantur testes per quos iuxta legum ordinem unusquisque suam alliget voluntatem, manu propria scribat ea, quæ¹⁶ ordinat, ita ut specialiter adnotentur quæcumque iudicare¹⁷ voluerit, vel quæ de rebus suis habere quemquam elegerit: dies quoque et annus habeatur in eis evidenter

¹¹ Emilian. y Card. añaden: vel scriptura facta esse dinoiscitur, de proprio &c.

¹² Toled. got. sin autor ni nota. Card. Rcs. Rex. Legion. Antiqua.

¹³ Al margen del Vigilano se lee *ad applicatione* por correspondiente de la palabra *contropatione*.

¹⁴ Emilian. Card. y Legion. tempora obviaverint.

¹⁵ Toled. got. sin autor ni nota. Legion. añade: Antiqua.

¹⁶ Toled. got. manu propria subscriptant ea, quæ ordinare desiderant. Card. Legion. y Lind. manu propria scribat ea, quæ ordinare desiderat.

¹⁷ Lind. ordinare.

expressus. Deinde toto scripturæ textu conscripto, rursus auctor ipse subscribat, et dum hæc scriptura infra triginta annos ad eum, in cuius nomine facta est, vel ad successores eius pervenerit, eam episcopo vel iudici infra sex menses non differat præsentare. Quam sacerdos idem, et iudex adlati sibimet tribus aliis scripturis, in quibus testatoris subscriptio reperitur, ex earum contropatione considerent, si certa et evidens scriptura est, quam idem conditor holographa ratione conscriperit, et dum ista præviderint eadem chartula quæ offertur vera nihilominus habeatur, atque etiam continuo sacerdos ipse vel iudex, sive alii testes idonei eamdem holographam scripturam sua denuo subscriptione confirmant, et sic voluntas ipsius testatoris plenissimam obtineat firmatatem.

XVI. Flavius Recesvintus Rex¹⁸.

De contropatione scripturarum, et eorum pœna solvenda.

Sicut ubi convenit miseranter occurrere salutaria remedia non negamus, ita ubi contentio irrationalis exoritur, censuram ponere iuste debemus. Proinde cum de quibuslibet scripturis parentum, quas tamen iustissime ac legitime, et de rebus sibi debitibus patuerit esse conscriptas, fuerit exorta contentio, si ille, cui scriptura proferatur, nescire se dixerit ipsius scripturæ veritatem, mox prolator ille iurare cogatur¹⁹ nihil fraudis, nihil lassionis in ea quandoque aut a se factum esse, aut ab alio quocumque factum, omnimodo cognovisse vel nosse, sed ita manere sicut auctor eius eam voluit, vel ordinare, vel roborare. Deinde ille, qui hanc²⁰ renuit accipere, cogatur iurare se hanc scripturam veram esse nescire, nullaque evidenti cognitione sapere, seu ab auctore suo legitime ac legaliter confectam existere, neque subscriptionem vel signum auctoris veridice factum cognoscere. Post hæc quærenda sunt ab utrisque partibus in scriniis domesticis instrumenta chartarum, ut contropatis aliarum scripturarum subscriptionibus atque signis possit agnosciri, utrum habeatur idonea, an res²¹ probetur indigna. Iam tunc si in domesticis scriniis scripturæ auctoris repertæ non fuerint, ad quarum similitudinem scriptura prolata firmetur, ita demum ille, qui scripturam profert, ubicunque potuerit, alias scripturas auctoris procuret inquirere, per quarum similitudinem scripturam, quam profert, veram esse confirmet. Sicque per talem

convenientiam latenti veritate reperta, nec ille qui scripturam profert in convincendo eam esse idoneam ex longinquō testes advocans, damna sustineat; nec ille qui hanc contemnit recipere, poenam scripturæ cogatur implere. Quibus ita actis, si ille qui scripturam indignam esse contendit, non pro veritatis cognitione, sed pro sola commotione partis adversæ ad convincendam dignitatem scripturæ, et in adducendis testibus, et in sustinendis dispendiū labore adversantem fecerit, tunc ipse qui scripturam profert veram, exhibitis testibus esse idoneam et inlæsam scripturam adfirmet, ac postea sic ille, qui per contentionem indebitam in adducendis testibus labore intulit adversanti, poenam damni quam scriptura continet, evidenter adimpleat. Certe si aut tanta res non est unde poenam suppleat, quam auctor eius instituit, quum de rebus suis legitimū iudicium ferret, aut etiam sponte sua hanc ipsam poenam noluit implere; rem, quæ illi de eiusdem auctoris competit iure, ei quem convexasit indebet, cogatur cessionis ordinem²² dare. Hanc sane legem in solis parentum scripturis servandam esse decernimus, propter quod filios vel nepotes iniusta contentione ab alteruto, aut se, aut extraneorum partes vidimus convexare. Ista evidenter conditione servata, ut si ex aliis oppositionibus legum eadem scriptura dicitur²³ convellenda, vox impugnantis pro certo sit libera.

XVII. ⁷ Flavius Cintasvintus Rex⁸.

Ne aliud quisque per testem, aliud per scripturam alligare præsumat.

Quum, sive sint verba, sive scripturarum quædam indicia, quæ tamen vera esse oportet, atque simplicia, per quæ unus in alterius cognitionem transferat notitiam suam, novellis nunc per agitum argumentis, ut in donationibus, transactionibus, vel causis scripturarum prompta videatur quorundam donatorum voluntas, quæ tamen testibus occulte aliud alliget, quam quod patulæ per scripturæ seriem noscitur definisse, in qua bifariae duplicitatis astutia quid aliud quam duplex comprobatur voluntas, quia simplicitatis puritate exclusa, aliud foris publicet, aliud per occultum alliget testem? Quapropter cum quisquis de quibuslibet rebus scripturam donationis vel venditionis in alterius nomine faciens, aliud reperiatur configurare per testem, quam quod per manifestas scripturas agnoscitur definitse, noverit se parti illi poenam scripturæ debere

hay una nota de la misma letra del códice, que dice así: Intromissa lex ista in libro segundo, título quinto, era quinta. Y luego sigue: Flavius. Glosa Egica Rex.

En el Toledano gótico falta esta ley XVII., y en su lugar está la que se ha notado entre la IX. y X. de este título.

8 Card. y Lind. Fls. Gls. Egica Rex. Legion. añade: Antiqua.

¹ Toled. got. sin autor ni nota. Legion. añade: Antiqua.

² Toled. got. cogatur nihil lassionis.

³ Card. y Lind. em.

⁴ Toled. got. Emilian. y Card. an reprobetur indigna.

⁵ Legion. an probetur indigna.

⁶ Legion. noscitur.

⁷ En el Emilianense ántes de la rúbrica de esta ley XVII.

persolvere, cui circumventione callida noscitur illusisse¹, et insuper cum infamia suæ personæ quod semel eum constat deditis, nulla unquam poterit repetitione reposcere, nec testis illi ad testificandum aliud admittatur², qui aliquid aliud protestetur, quam quod prolata donatoris scriptura testatur: ut repulsa deinceps omni argumentationis sollicitudine, quidquid per manifestam et legitimam scripturarum seriem definitur, nulla

subornati testis machinatione devocetur³ in irrum: et hæc quidem lex inter æquales gradu vel ordine promulgata servabitur. Cæterum si eiusdem potestatis atque conditionis sit ille, qui scripturam se accepisse obiecerit, ut potius exacta ab eo, quam oblata ei scriptura credatur: quidquid de huiusmodi occasionibus⁴ ab auctore scriptura convinci poterit, tunc et scriptura ipsa invalida erit, et res in donatoris iura possessura transibit.

LIBER III.

De ordine coniugali⁵.

I. TITVLVS DE DISPOSITIONIBVS NVPTIARVM.

- I. Ne sine dote coniugium fiat.
- II. Vt tam goto romanam, quam romano gotam matrimonio liceat sociari.
- III. Si puella contra voluntatem patris alio nubat, quum sit alteri disponata.
- IV. De non revocandis datis arris.
- V. Ne viris minoris ætatis maiores feminae disponentur⁶.

I. Flavius gloriosus Rechesvintus Rex⁷.

Ne sine dote coniugium fiat.

Nuptiarum opus in hoc dinoscitur habere dignitatis nobile decus, si dotalium scripturarum evidens præcesserit minus. Nam ubi dos nec data est, nec confirmata⁸, quod testimonium esse poterit in coniugii dignitate futura, quando nec coniunctionem celebratam publica roborat dignitas, nec dotalium tabularum adcomitatur⁹ honestas?

II. Flavius Recesvinctus Rex¹⁰.

Vt tam goto romanam, quam romano gotam matrimonio liceat sociari.

Sollicita cura in Principe esse dinoscitur, quum pro futuris utilitatibus beneficia populorum¹¹ prævidentur: nec parum exultare debet libertas in-

¹ Legion. quam . . . inclusisse.² Legion. admittatur quam quod.³ Legion. revocetur.⁴ Legion. actionibus.⁵ Toled. got. De origine coniugali.⁶ Lind. disponentur, et de biennio placiti, y así en la ley.⁷ Esta ley en todos los códices góticos está unida con la X., sin duda por inadvertencia, puesto que son de distintos Reyes, como se ve en el código Vigilano.⁸ Card. y Lind. conscripta. Legion. scripta.⁹ Legion. comitatur.

genita, quum fractas vires habuerit præscæ legis absoluta¹² sententia; quæ incongrue dividere maluit personas in coniuges, quas dignitas compares exæquavit in genere. Ob hoc meliori proposito salubriter censemtes, præscæ legis remota sententia hac in perpetuum valitura lege sancimus, ut tam gotus romanam, quam etiam gotam romanum, si coniugem habere voluerit, præmissa petitione dignissima, facultas eis nubendi subiaceat, liberumque sit libero liberar, quam voluerit, honesta coniunctione consultum¹³ perquirendo propriae, solemniter¹⁴ consensu¹⁴ comite percipere coniugem.

III. ¹⁶ Si puella contra voluntatem patris alio nubat, quum sit alteri disponata.

Si quis puellam cum voluntate patris, aut aliorum propinquorum parentum, quibus ex lege huiusmodi potestas tribuitur, sponsatam habuerit, et ipsa puella contemnens voluntatem pa-

¹⁰ Toled. got. y Card. sin autor ni nota. Legion. Antiqua.¹¹ Legion. populo.¹² Toled. got. Legion. y Lind. abolita. Card. oblita.¹³ Lind. consulta.¹⁴ Toled. got. solemnem consensu comitem percipere coniugem. Legion. solemniter consensu comite percipere coniugem. Card. solemni consensu, comite pernitente, percipere coniugem.¹⁵ Lind. consensu, comite permitente, percipere coniugem.¹⁶ Legion. Antiqua noviter emendata. Card. Antiqua.

LIB. III. TITVL. I.

V. Flavius Recesvintus Rex¹⁵.

Ne viris minoris ætatis maiores feminae disponentur.

Ius naturæ tunc directum¹⁶ in spem procreationis futuræ transmittitur, quum nuptiarum foedus totius solemnitatis concordia ordinatur. Nam si aut ætatum¹⁷, aut personarum incompetenti conditione adnectitur copulum¹⁸ nuptiale, quid restat in procreationis origine, nisi ut quod nasciturum est, aut dissimile maneat, aut bifurme¹⁹? Nec enim poterit in pacis concordiam nasci, quod per discordiam originis noscitur seminari. Videlicet enim quosdam non avidos amore naturæ, sed inlectos cupiditatis ardore filiis suis tam inordinatim disponere foedera nuptiarum, ut in eorum actis nec ætatum consors sit ordo, nec morum. Nam quum viris res illa derit nomen, quod vi feminas agant, isti per repugnantia²⁰ naturæ cohamina maribus puerulas²¹ anteponunt, dum infantibus adulescentulas dispositionis copulo²² iungunt; siveque per ætatis præpostere tempus honestatis lucrum dilabi cogunt ad impudicitiae lapsum, dum puerarum avidior et maxima ætas seros tardosque virorum contemnit expectare proventus. Vt ergo male ordinata propagatio generis in ordinem a transductionibus reducatur inlicitis, huius sanctione decernitur legis, ut femina minoris semper ætatis viris maioribus in matrimonio disponentur. Alter disposatio facta, si una pars contradicere videatur, nullo modo manere iubetur. A die vero sponsonis usque ad nuptiarum diem non amplius quam biennium expectetur, nisi aut parentum, aut cognationis, vel certe ipsorum sponsorum, si profectæ²³ sint iam ætatis, honesta et conveniens adfuerit consensio voluntatis. Sin autem in hoc foedere inita pacta, vel definitioes prælongatione²⁴ nuptiarum communis voluntas immutare aliquatenus voluntatem, si pars altera præbere consensum noluerit; sed secundum legem, altera constitutione dotis impleta, nuptiarum inter eos peragatur festa celebritas.

IV. Flavius Cintasvintus Rex¹².

De non revocandis datis arris.

Dum præteriorum facta recolimus, futuris posse præsumptionibus terminum consultissimum arbitramur. Quia ergo sunt plerique, qui factæ sponsonis immemores, nuptialium foederum definitionem differant adimplere; abrogare decet huius rei licentiam, ut non unusquisque pro suo velle alteri dilationem exhibeat. Ideoque a die latæ huius legis decernimus, ut quum inter eos, qui disponandi²⁵ sunt, sive inter eorum parentes, aut fortasse propinquos pro filiorum nuptiis coram testibus præcesserit definitio, et annulus arrarum nomine datus fuerit, vel acceptus, quavis scriptura non intercurrant, nullatenus promissio violetur¹⁴. Nec liceat uni parti suam immutare aliquatenus voluntatem, si pars altera præbere consensum noluerit; sed secundum legem, altera constitutione dotis impleta, nuptiarum inter eos peragatur festa celebritas.

¹ Toled. got. Emilian. y Card. voluntatem parentum.² Toled. got. Emilian. Card. Legion. y Lind. parentum.³ Toled. got. Emilian. Card. y Lind. a parentibus.⁴ Emilian. Card. y Lind. voluntatem parentum.⁵ Emilian. Card. Legion. y Lind. præsumperit.⁶ Legion. parentem.⁷ Toled. got. Emilian. Card. Legion. y Lind. parentum.⁸ Card. y Legion. disponatam. Lind. sponsam.⁹ Emilian. y Card. contra parentum voluntatem.¹⁰ Legion. annuerint.¹¹ Legion. nuptias finierit.¹² Toled. got. y Legion. sin autor ni nota.¹³ Legion. disponatam.¹⁴ Card. y Lind. violetur; cum qua datus est annulus,¹⁵ Toled. got. absque necessitate aut voluntatis confessione transcendere voluerit, suamque &c.¹⁵ Toled. got. sin autor ni nota. Legion. Flavius Cintasvintus Rex. Antiqua.¹⁶ Toled. got. directum.¹⁷ Lind. ætate.¹⁸ Card. y Lind. copula nuptialis.¹⁹ Card. deformis. Lind. deformis.²⁰ Toled. got. per pugnantia.²¹ Legion. y Lind. puerulas.²² Lind. copula.²³ Card. y Lind. perfectæ.²⁴ Toled. got. Card. y Lind. pro elongatione.²⁵ Legion. y Lind. celebrata.